

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГОЛОСУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Мохончук Богдан Сергійович

*студент II курсу Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Вибори – це форма безпосереднього народовладдя, внаслідок якої, способом голосування, формуються представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування (в деяких штатах США і декількох кантонах Швейцарії також вибирають суддів та інших посадових осіб). Володіючи активним виборчим правом, тобто правом обирати ці органи, громадянам (в деяких державах іноземцям та особам без громадянства) всіх Європейських країн гарантується право (а інколи й обов'язок) обирати своїх представників до вищих державних органів. Проте досвід країн Європейського Союзу (далі ЄС), як і світовий, показує, що дане право може реалізовуватись у різний спосіб, чим і зумовлена актуальність даної проблеми. Існування альтернативних механізмів реалізації права голосу може досить позитивно вплинути на процес виборів. Адже таким чином можна спростити процедуру голосування, зробивши її зручнішою, добитися збільшення показників явки виборців, зробити доступним процес виборів для тих, хто з тієї чи іншої причини не може проголосувати на виборчій дільниці, а також забезпечити більшу захищеність виборів.

Одним з забезпечуваних Україною механізмів реалізації права голосу є голосування за відкріпним посвідченням (ст. 42 ЗУ «Про вибори народних депутатів України»). Даний спосіб передбачає можливість отримання так званих відкріпних посвідчень. Вони видаються за письмовою заявою громадянам, які з певних причин не можуть голосувати в день виборів на зареєстрованій виборчій дільниці. Такі посвідчення дозволяють віддати свій голос на іншій виборчій дільниці, проте виготовляються у кількості двох відсотків від кількості виборців, внесених до уточнених загальних списків виборців. Вказаний спосіб практикується і у деяких країнах ЄС, наприклад в Австрії.

Законодавство України передбачає принцип особистого голосування, згідно з яким передача виборцем права голосу будь-якій іншій особі забороняється (Закон України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів» та «Про місцеві вибори»). Якщо ж говорити про Францію, то варто зазначити, що в цій країні принцип особистого голосування застосовується лише на президентських виборах і під час голосування на референдумі. На інших виборах громадяни, які проживають за кордоном, можуть голосувати за дорученням у своїх комунах (за місцем народження або останнього місця проживання – у разі фіксації їх заяви на включення до списків виборців) або в іншій, з населенням більше 30 тис. жителів за умови, що число таких виборців не перевищує 2% від загального числа виборців, внесених до списків у цій комуні. За таких умов виборець може дати доручення будь-якій іншій особі на право голосувати від його імені. Подібний спосіб голосування також існує в Бельгії, Великобританії, Нідерландах, проте його ефективне застосування, на нашу думку, можливе лише в країнах з розвиненою демократією, за якої існує виключна довіра між громадянами, що виключає можливість фальсифікацій.

У багатьох державах членах ЄС передбачається можливість дострокового голосування, що є процесом, при якому виборці можуть голосувати протягом декількох встановлених днів до виборів. Дострокове голосування може проводитись як дистанційно (наприклад, поштою, як у Швеції і Німеччині, або через Інтернет, як в

Естонії), так і з особистою явкою виборців, зазвичай на встановлені пункти дострокового голосування. Ефективність цього способу виявляється не лише в збільшенні показників виборів та створенні доступу до них громадянам, які з тих чи інших причин не в змозі голосувати у визначений день, а й у зменшенні скучення людей на виборчих дільницях.

Серед способів голосування, що характеризуються простотою у застосуванні, є голосування поштою та з використанням мережі Інтернет. Вони характеризуються значною доступністю, а тому можуть бути використані для забезпечення права голосу, наприклад, тих громадян, що проживають за кордом, осіб, які перебувають в місцях тимчасового утримання та тих, хто на час виборів з поважних причин не в змозі проголосувати на конкретній виборчій дільниці тощо. Проте при їх реалізації теж виникають певні проблеми з захистом процедури голосування від зловживань.

Одним з таких способів є голосування поштою. Його використовують близько 25 країн ЄС. Бюлетені надсилаються на адресу виборця і так само поштою надсилаються назад. Як було зазначено, така процедура робить вибори доступними для більшості населення країни, проте вона не забезпечує гарантій від скоєння зловживань на будь-якій із стадій процесу - від подання заяви на отримання бюлетеня, до моменту його обліку у загальній кількості голосів. Для прикладу, у Великобританії, за даними ЗМІ, у травні 2005 року чверть поліцейських підрозділів країни займалася розслідуванням 25 справ за підозрою в підтасовуванні голосів у 19 виборчих округах, причому переважно це стосувалося голосування поштою. В електронній версії газети «Таймс» (від 06.05.2005) з'явилось повідомлення про зниклі (20000) поштові бюлетені у Бірмінгемі. Третина виданих бюлетенів для голосування поштою в 11 виборчих округах цього міста не була повернута. Тому використання поштового способу голосування вимагає ретельного контролю та захисту процесу виборів боку влади.

Найбільш інноваційним способом на сьогодні вважається голосування з використанням мережі Інтернет. Вперше такий спосіб був випробуваний у США, де в січні 2001 року корпорація Microsoft та комп'ютерні компанії Dell, Computers і Unisys оголосили про намір зайнятися спільним створенням нової автоматизованої системи голосування. Зараз цей спосіб не є достатньо поширеним та остаточно інтегрованим в виборчі системи країн Єврозоюзу, але, після проведення експериментальних Інтернет-голосвань, окремі країни передбачають застосування цієї системи в майбутньому (Нідерланди, Швейцарія, Болгарія та ін.).

Можна виділити три можливі форми голосування з використанням мережі Інтернет:

1. Голосування за допомогою електронних машин, які розташовані на виборчих дільницях.

2. Голосування за допомогою Інтернету в кіосках, які контролюються організацією з електронного урядування і розташовуються в публічних місцях.

3. Дистанційне голосування, яке може проводитися вдома, в офісі, на роботі та ін.

Проблемою вищезазначених способів є недостатня захищеність серверів та можливість впливу третіх осіб на хід голосування, що було відзначено у деяких державах (Данія, Ірландія). Наслідком цього стала відмова в їх використанні у найближчий час. Єдиною країною, яка повноцінно застосовує Інтернет-голосування є Естонія, тому аналіз її досвіду має важливе значення.

Ідея проведення електронного голосування в Естонії виникла на початку 2001 року,

а його реалізація припала на місцеві вибори в 2005 році. Відповідно до прийнятих змін у законодавстві 2007 року, виборці з правом голосу, які мають картку посвідчення особи, можуть активувати її в цифровому форматі і проголосувати через Інтернет у період дострокового голосування з шостою по четвертий день до дня виборів. Така картка є обов'язковим державним документом, який в законному порядку приймається для ідентифікації особи в мережі Інтернет і електронного цифрового підпису документів. Голосуючи електронним способом, виборець може змінити свій вибір необмежену кількість разів, при цьому останній вибір є єдиним який враховується. Голос відданий з використанням паперового бюлетеня є остаточною і анулює всі Інтернет-голоси, віддані цим виборцем. Така особливість дозволяє виключити можливість підкупу виборців, які завжди зможуть змінити свій вибір.

На останніх виборах в парламент, які пройшли в 2011 році, через Інтернет було подано рекордну кількість голосів - близько 24,5%. При цьому, використовуючи можливості сучасних електронних технологій, дозволялося голосувати і за допомогою мобільного телефону. Тоді роль ідентифікаційної карти відіграла SIM-

карта телефону, а пристроєм, що зчитує, служив сам телефон. Активізувати мобільну ідентифікацію потрібно було на сайті Департаменту поліції і прикордонної охорони Естонії.

Існування альтернативних способів голосування є важливим кроком у забезпеченні активного виборчого права, що може зробити вибори доступними для всіх категорій громадян. Проте ті, чи інші способи можуть по-різному сприйматися окремими країнами, оскільки мають свої переваги і недоліки. Сучасна Україна потребує вдосконалення механізмів реалізації права голосу, а досвід країн Євросоюзу, з урахуванням всіх досягнень та прогалин, дозволяє інтегрувати у нашу виборчу систему найбільш ефективні способи голосування, що сприятимуть розвитку принципів народовладдя і безпосередньої демократії.